

Rapport

Datum: 21 januari 2005

Rapportnummer: 2005/017

Klacht

Verzoekster klaagt over de wijze waarop ambtenaren van het regionale politiekorps Brabant-Noord haar op 10 maart 2003 tijdens haar insluiting hebben bejegend.

Zij klaagt er met name over dat een politieambtenaar:

haar aan de haren heeft getrokken met het doel van haar een foto te maken;

ter identificatie van haar een foto heeft gemaakt terwijl zij haar identiteit al bekend had gemaakt;

heeft geweigerd zijn naam en dienstnummer te verstrekken toen zij daarom vroeg.

Beoordeling

Algemeen

Op 10 maart 2003 nam verzoekster deel aan een blokkade van de rechtbank te

's-Hertogenbosch ter gelegenheid van een protest tegen detentie van een anti-oorlogsactiviste. Politieambtenaren van het regionale politiekorps Brabant-Noord hielden toen verzoekster samen met nog drie andere personen omstreeks 12.05 uur aan wegens het niet opvolgen van een ambtelijk bevel en één persoon werd aangehouden wegens het belemmeren van ambtshandelingen. Verzoekster en de andere aangehouden personen werden daarop ingesloten in het politiebureau te 's-Hertogenbosch. Verzoekster werd die dag om 17.05 in vrijheid gesteld.

I. en II. Ten aanzien van het fotograferen en het aan verzoeksters haren trekken

Bevindingen

1. Verzoekster klaagt er over dat een politieambtenaar haar tijdens haar insluiting in het politiebureau aan de haren heeft getrokken met het doel van haar ter identificatie een foto te maken. Zij deelde mee dat zij haar naam al had bekendgemaakt aan de politie en dat zij voorts niet in verzekering was gesteld.

Om die reden had de politie niet mogen overgaan tot het maken van de foto, aldus verzoekster. Zij liet weten dat zij dan ook haar hoofd had afgewend op het moment dat voor de eerste maal werd getracht van haar een foto te maken. Bij een tweede poging om een foto van haar te maken, hield verzoekster nogmaals haar gezicht afgewend. Een politieambtenaar had haar daarop op hardhandige wijze bij haar hoofdhaar vastgepakt om haar hoofd omhoog te houden ten behoeve van het maken van een foto. Verzoekster liet

weten dat zij daarbij erg veel pijn heeft ondervonden.

2. De beheerder van het regionale politiekorps Brabant-Noord berichtte dat hij verzoeksters klacht op dit punt ongegrond achtte. Hij liet op dit punt weten dat verzoekster in het politiebureau in eerste instantie weigerde haar naam op te geven, maar dit later wel heeft gedaan. Omdat de naam die verzoekster opgaf niet met behulp van identiteitspapieren kon worden geverifieerd, is bevolen dat van verzoekster ter identificatie fotografische opnamen dienden te worden gemaakt. Verzoekster zou hebben geweigerd hieraan mee te werken. Zij hield daartoe haar hoofd tegen haar knieën gedrukt terwijl zij haar armen om haar hoofd had geslagen. Nadat verzoekster op haar verplichting mee te werken was gewezen bleef zij weigeren die te verlenen, aldus de korpsbeheerder. Politieambtenaar P. heeft verzoekster eerst bij haar gezicht beetgepakt en daarna bij haar haren. Toen verzoekster zich bleef verzetten heeft hij haar weer direct losgelaten, waarna verder is afgezien van het maken van een foto.

3. Politieambtenaar P. verklaarde dat ter vaststelling van haar identiteit is getracht van verzoekster foto's te maken. In eerste instantie is getracht door de (glazen) deur van de ophoudruimte een foto van verzoekster te maken. Omdat die foto niet bruikbaar was, heeft P. verzoekster aangesproken en gevraagd mee te werken aan het maken van een foto. Verzoekster weigerde haar medewerking en ging daarop gebogen voorover met haar gezicht omlaag zitten. Verzoekster wilde niet opstaan. P. heeft erop gewezen dat bij blijvende weigering hij zou worden gedwongen een foto van haar gelaat te laten maken. P. heeft verzoekster wel vier keer gewezen op de consequenties van haar aanhoudende weigering. Verzoekster bleef weigeren mee te werken, aldus P. Hierop heeft P. verzoekster bij haar arm beetgepakt en overeind gezet. Verzoekster werkte daaraan niet mee zodat P. verzoekster moest ondersteunen om haar overeind te laten staan. P. deelde mee dat verzoekster haar hoofd voorover met de kin op de borst gedrukt bleef staan. Verzoekster bleef niet meewerken, aldus P. P. wist zich niet meer te herinneren of hij verzoekster bij haar gezicht heeft beetgepakt om haar in de fotocamera te laten kijken.

P. wist zich nog wel te herinneren dat hij verzoekster boven op haar hoofd aan de haren heeft beetgepakt en haar hoofd achterover heeft getrokken. P. liet weten dat hij dat met kracht moest doen omdat ze hieraan niet meewerkte. P. heeft hierbij verzoeksters hoofd met geleidelijk toenemende kracht achterover getrokken. Nadat de foto was gemaakt heeft P. verzoekster losgelaten. P. schatte dat hij haar hoofd ongeveer 2 seconden achterover heeft getrokken.

Beoordeling

4.1. Behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen heeft een ieder recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer. Dit recht is vastgelegd in artikel 10 van de Grondwet (zie Achtergrond, onder A.). Een beperking op dit grondrecht is vastgelegd in het Wetboek van Strafvordering dat bepaalt dat van de voor onderzoek opgehouden verdachte

fotografische opnamen kunnen worden gemaakt ter vaststelling van diens identiteit (zie Achtergrond, onder D.).

4.2. Een ieder heeft recht op onaantastbaarheid van het lichaam. Het gebruik van geweld uitgeoefend op personen betekent een inbreuk op het recht op onaantastbaarheid van het lichaam, welk recht in artikel 11 van de Grondwet is vastgelegd (zie Achtergrond, onder A.). Bij of krachtens de wet kunnen beperkingen op dit grondrecht worden gemaakt. Ook in artikel 8 van het Europees verdrag voor de rechten van de mens is bepaald dat een inbreuk op ieders recht op respect voor zijn privé-leven - waaronder mede wordt verstaan zijn lichamelijke integriteit - moet zijn voorzien bij wet (zie Achtergrond, onder B.).

Op grond van artikel 8, eerste lid van de Politiewet 1993 (zie Achtergrond, onder C.) is een politieambtenaar in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening bevoegd geweld te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op het aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt (het proportionaliteitsbeginsel) en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt (het subsidiariteitsvereiste).

5. Uit het onderzoek is gebleken dat van de vijf aangehouden personen drie weigerden hun naam op te geven. Blijkens het proces-verbaal dat van het politieoptreden is opgemaakt, staat vast dat verzoekster in het politiebureau direct haar personalia heeft gegeven. Uit het onderzoek is voorts gebleken dat de drie personen die weigerden hun naam op te geven, ter vaststelling van de identiteit in verzekering zijn gesteld en dat van hun vingerafdrukken zijn gemaakt.

Voorts blijkt uit de mutatie uit het dag- en nachtrapport van het politieoptreden dat de Regionale Inlichtingen Dienst geïnteresseerd was in foto's van de aangehouden personen.

De stelling van de korpsbeheerder dat verzoeksters naam niet kon worden geverifieerd aan de hand van identiteitspapieren en dat om die reden de foto moest worden gemaakt, kan de Nationale ombudsman niet volgen. Ten tijde van de gebeurtenis gold immers geen algehele identificatieplicht. De korpsbeheerder heeft voorts geen andere redenen aangevoerd op grond waarvan aan de door verzoekster opgegeven identiteit moest worden getwijfeld. Gelet hierop was er voor de politie onvoldoende aanleiding om verzoekster ter vaststelling van haar identiteit te fotograferen. Hiermee is in strijd gehandeld met het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

6. Het staat vast dat politieambtenaar P. verzoekster met kracht aan het haar heeft getrokken met het doel een foto van haar gezicht te maken ter vaststelling van haar identiteit. Hiermee staat vast dat er ten behoeve van het maken van de foto geweld is gebruikt.

Gelet op hetgeen hiervóór onder 5. is geoordeeld was er onvoldoende reden om een foto van verzoekster te maken met het oog op de vaststelling van haar identiteit. Dat oordeel leidt ertoe dat er geen geweld jegens verzoekster mocht worden gebruikt. Om die reden dient het toegepaste geweld bij het maken van de foto te worden beschouwd als een niet te rechtvaardigen inbreuk op het recht op onaantastbaarheid van het lichaam en dient het te worden afgekeurd.

In zoverre is de onderzochte gedraging op dit punt niet behoorlijk.

7. Ten overvloede wordt het volgende overwogen.

Het gebruik van geweld dient ingevolge de Ambtsinstructie (zie Achtergrond, onder E.) onverwijld te worden gemeld aan een meerdere. In dit geval is niet gebleken dat de betrokken politieambtenaar het jegens verzoekster toegepaste geweld aan een meerdere heeft gemeld.

Het ontbreken van een toereikende verslaglegging van het gebruikte geweld, heeft tot gevolg dat de controle achteraf op het rechtmatige gebruik van de bevoegdheid wordt bemoeilijkt; dit moet worden afgekeurd.

III. Ten aanzien van de naam en het dienstnummer

Bevindingen

1. Voorts klaagt verzoekster er over dat politieambtenaar P. heeft geweigerd zijn naam en dienstnummer te verstrekken toen zij erom vroeg. Verzoekster liet weten dat zij kort nadat hij haar aan het hoofdhaar had getrokken, hem om zijn naam had gevraagd. Hij had toen tegen haar gezegd dat hij Jan Jansen heette. Verzoekster achtte het niet waarschijnlijk dat dit zijn echte naam was.

2. De korpsbeheerder gaf op dit onderdeel van verzoeksters klacht geen reactie. In de klachtbehandeling in eerste aanleg gaf de korpsbeheerder aan dat politieambtenaar P. ten tijde van het optreden was belast met recherchewerkzaamheden en in burgerkleding was gekleed.

3. Politieambtenaar P. verklaarde dat hij zijn naam of dienstnummer meedeelt als daarom wordt gevraagd. Hij wist zich niet meer te herinneren of verzoekster daarom had gevraagd. Indien dat het geval zou zijn geweest had hij zijn naam of dienstnummer verstrekt.

Beoordeling

4. Het is een vereiste van professionaliteit dat een ambtenaar zich zakelijk, neutraal en onbevooroordeeld opstelt. Hij dient beleefd te blijven en zich zorgvuldig uit te drukken.

Tevens houdt dit vereiste in dat een ambtenaar zich dient te onthouden van gedragingen die escalatie in de hand kunnen werken of de indruk wekken dat er gebruik wordt gemaakt van de machtspositie van de ambtenaar of het bestuursorgaan in relatie tot de burger. Het is voorts een vereiste van professionaliteit dat een politieambtenaar in burger zich legitimeert. Dit is vastgelegd in de Ambtsinstructie waarin onder meer wordt bepaald dat een politieambtenaar zich bij optreden in burgerkleding ongevraagd dient te legitimeren (zie Achtergrond, onder E.). Hiermee wordt bewerkstelligd dat een politieambtenaar bekend wordt gemaakt bij de burger en over zijn optreden achteraf verantwoording kan afleggen.

5.1. Gelet op de mededelingen van betrokkenen op dit punt staat voldoende vast dat de betrokken politieambtenaar, die in burgerkleding was gekleed, zich niet ongevraagd heeft gelegitimeerd. Hiermee heeft hij in strijd gehandeld met het hiervoor onder 4. genoemde vereiste van professionaliteit.

De onderzochte gedraging is in zoverre niet behoorlijk.

5.2. Op het punt van het al dan niet op verzoek verstrekken van de juiste naam en het dienstnummer van de politieambtenaar staan de stellingen van partijen tegenover elkaar. Er is niet gebleken van feiten of omstandigheden op grond waarvan aan een van de lezingen op dit punt meer waarde dient te worden gehecht dan aan de andere.

De Nationale ombudsman onthoudt zich van een oordeel op dit punt.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van het regionale politiekorps Brabant-Noord, is gegrond ten aanzien van:

het fotograferen, wegens schending van het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer;

het toegepaste geweld, wegens schending van het recht op onaantastbaarheid van het lichaam en

het (ongevraagd) legitimeren, wegens schending van het vereiste van professionaliteit.

De Nationale ombudsman onthoudt zich van een oordeel ten aanzien van het verstrekken van de naam en het dienstnummer.

Onderzoek

Op 29 december 2003 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift van mevrouw F. te Amsterdam, ingediend door de heer mr. E.Th. Hummels, advocaat te Utrecht, met een klacht over een gedraging van het regionale politiekorps Brabant-Noord.

Naar deze gedraging, die wordt aangemerkt als een gedraging van de beheerder van het regionale politiekorps Brabant-Noord (de burgemeester van 's-Hertogenbosch), werd een onderzoek ingesteld.

In het kader van het onderzoek werd de korpsbeheerder verzocht op de klacht te reageren en een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben.

Daarnaast werd de betrokken ambtenaren de gelegenheid geboden om commentaar op de klacht te geven.

In verband met zijn verantwoordelijkheid voor justitieel politieoptreden werd ook de hoofdofficier van justitie te 's-Hertogenbosch over de klacht geïnformeerd en in de gelegenheid gesteld zijn zienswijze kenbaar te maken, voor zover daarvoor naar zijn oordeel reden was. De genoemde hoofdofficier van justitie maakte van deze gelegenheid geen gebruik.

Tijdens het onderzoek kregen de korpsbeheerder en verzoekster de gelegenheid op de door ieder van hen verstrekte inlichtingen te reageren.

Tevens werd een betrokken ambtenaar gehoord.

Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen. Noch verzoekster noch de korpsbeheerder en een betrokken ambtenaar gaven binnen de gestelde termijn een reactie.

Informatieoverzicht

De bevindingen van het onderzoek zijn gebaseerd op de volgende informatie:

Verzoeksters verzoekschrift aan de Nationale ombudsman.

Het standpunt van de beheerder van het regionale politiekorps Brabant-Noord, met als bijlagen:

een ambtsbericht van de Centrale Executieve Dienst aan de districtschef 's-Hertogenbosch;

een mutatie uit het dag- en nachtrapport van 10 maart 2003;

een proces-verbaal van onderzoek naar de gebeurtenis van 10 maart 2003.

De verklaring van politieambtenaar P. tegenover een medewerker van het Bureau Nationale ombudsman.

Reactie verzoekster op het standpunt korpsbeheerder en de verklaring van P.

Bevindingen

Zie onder Beoordeling.

Achtergrond

A. Grondwet

Artikel 10

"1. Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer.

2. De wet stelt regels ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met het vastleggen en verstrekken van persoonsgegevens."

Artikel 11

"Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam."

B. Europees verdrag voor de rechten van de mens

Artikel 8

"1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen."

C. Politiewet 1993

Artikel 8

"1. De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak is bevoegd in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf.

(...)

5. De uitoefening van de bevoegdheden, bedoeld in het eerste (...) lid, dient in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd te zijn."

D. Wetboek van Strafvordering

1. Artikel 61

"1. Indien de verdachte niet overeenkomstig artikel 57 in verzekering wordt gesteld, noch overeenkomstig artikel 60 voor de rechter-commissaris wordt geleid, wordt hij in vrijheid gesteld, tenzij hij op bevel van de officier van justitie of de hulpofficier voor wie de verdachte is geleid of die zelf de verdachte heeft aangehouden, voor ten hoogste zes uren wordt opgehouden voor onderzoek. Tijdens het ophouden voor onderzoek wordt de verdachte gehoord.

2. Indien de ophouding met het oog op het vaststellen van de identiteit plaatsvindt, kan ten aanzien van een verdachte ten aanzien van wie verdenking bestaat terzake van een strafbaar feit waarvoor geen voorlopige hechtenis is toegelaten de in het eerste lid genoemde termijn van zes uren, op bevel van de officier van justitie of de hulpofficier voor wie de verdachte is geleid of die zelf de verdachte heeft aangehouden, in het belang van het onderzoek eenmaal met ten hoogste zes uren worden verlengd.

3. Voor de berekening van de in het eerste en tweede lid bedoelde termijnen wordt de tijd tussen middernacht en negen uur 's morgens niet meegerekend.

4. Het bevel tot verlenging is gedagtekend en ondertekend.

5. Het bevel geeft een korte omschrijving van het strafbare feit ten aanzien waarvan een verdenking bestaat en de feiten of omstandigheden waarop de verdenking is gegrond.

6. De verdachte wordt in het bevel met name of, wanneer zijn naam onbekend is, zo duidelijk mogelijk aangewezen.

7. Een afschrift van het bevel wordt hem onverwijld uitgereikt."

2.1. Artikel 61a

"1. Tegen de voor onderzoek opgehouden verdachte kunnen maatregelen in het belang van het onderzoek worden bevolen. Als zodanige maatregelen kunnen onder meer worden aangemerkt:

a. het maken van fotografische opnamen (...);

(...)

2. De in het eerste lid genoemde maatregelen kunnen, behoudens de in het eerste lid onder a en b bedoelde maatregelen, voor zover die zijn gericht op het vaststellen van de identiteit, alleen worden bevolen in geval van verdenking van een strafbaar feit waarvoor inverzekeringstelling mogelijk is.

(...)"

2.2. Memorie van Toelichting op het wetsvoorstel Maatregelen in het Belang van het Onderzoek (Kamerstukken II, vergaderjaar 1999/2000, 26983, nr. 3, p. 22, Onderdeel D):

"Overigens staat het (...) de opsporingsambtenaren vrij om bij degenen die wel hun personalia opgeven bij twijfel nader onderzoek naar de juistheid van de opgegeven gegevens te verrichten."

2.3. Cleiren & Nijboer 2003, (T&C Sv), artikel 61a, aant. 2:

"De maatregelen mogen al in een zeer vroegtijdig stadium van het onderzoek, dus voor een eventuele inverzekeringstelling of voorlopige hechtenis worden toegepast. De onder a genoemde maatregelen mogen ter identificatie, maar ook in het kader van de opsporing worden toegepast (Kamerstukken II 1999/2000, 26 983, nr. 3, p. 25, 26)."

E. Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar

Artikel 2

"De ambtenaar legitimeert zich met het legitimatiebewijs dat aan hem is verstrekt:

a. bij optreden in burgerkleding ongevraagd, tenzij bijzondere omstandigheden dit onmogelijk maken, en

b. bij optreden in uniform, op verzoek daartoe."

Artikel 17, eerste lid

"De ambtenaar die geweld heeft aangewend, meldt de feiten en omstandigheden dienaangaande, alsmede de gevolgen hiervan, onverwijld aan zijn meerdere."